

BEZPIECZEŃSTWO ZEWNĘTRZNE RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ W ŚWIETLE PRAWA KARNEGO

I. Uwagi ogólne

1. Niech wolno mi będzie podziękować organizatorom Wyższej Szkoły Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide De Gasperi w Józefowie za zorganizowanie Międzynarodowej Konferencji Naukowej dot. Bezpieczeństwa Narodowego.

Jest to niezwykle ważny i doniosły temat konferencji naukowej i dobrze by było gdyby Wyższa Szkoła Gospodarki Euroregionalnej takie konferencje organizowała także w przyszłości. Do uznania organizatorów pozostawiam, czy konferencje takie będą co roku, czy też rzadziej. Jest to niezmiernie ważny problem poszczególnych narodów jak i międzynarodowej społeczności. Pracownicy naukowci specjalizujący się w różnych dziedzinach i dyscyplinach naukowych będą na tej konferencji dyskutować o tym ważnym problemie społecznym. Moje wystąpienie dotyczy wąskiego w tej materii zagadnienia, aczkolwiek istotnego tutaj jakim jest „zewnętrzne bezpieczeństwo państwa w świetle prawa karnego”.

2. Pragnę między innymi przypomnieć, że od zewnętrznego bezpieczeństwa państwa zależy bardzo wiele w rozwoju materialnym i duchowym społeczeństw. Jeśli panuje spokój ludzie czują się pewnie w swym życiu i działaniu, wówczas z optymizmem patrzą w przyszłość, rozwijają w danym kraju swoje gospodarstwa i rodziny, inwestują i nie marzą o tym, aby opuścić ten kraj w poszukiwaniu pewnego i spokojnego miejsca. Wspomnę między innymi o Polsce, która w XVIII wieku nie zadbała o bezpieczeństwo zewnętrzne i w związku z tym utraciła niepodległość na ponad 100 lat. Nasi przodkowie żyli w niewoli, pod zaborami państw ościennych, które rozwijały się i bogaciły kosztem naszego kraju i narodu. Odzyskanie niepodległości w 1918 r. pozwoliło na odbudowę polskiej państwowości a następnie na budowaniu gospodarki i bezpieczeństwa narodowego, które jak pamiętamy zostało zachwiane działaniami II wojny światowej. Po II wojnie światowej Polska znalazła się w obrębie państw socjalistycznych pozostających pod wpływem ZSRR, których bezpieczeństwo zewnętrzne z jednej strony chronione było przez militarny Układ Warszawski z drugiej zaś strony sojusz z ZSRR oraz członkostwo w Układzie Warszawskim ograniczało suwerenność Polski, a w przypadkach szczególnych wystąpień społecznych zagrażało interwencją wojsk Układu Warszawskiego i tym samym zagrażało bezpieczeństwu zewnętrznemu Polski. Obecnie Polska znajduje się w NATO oraz w UE, które dają duże gwarancje stabilnego i spokojnego rozwoju naszego kraju oraz przyczyniają się do jego materialnego i kulturowego rozwoju. Należy jednak pamiętać, że najpewniejsze dobro nie jest dane raz na zawsze i mogą przyjść takie czasy, że organizacje międzynarodowe militarne i gospodarcze, do których należy nasz kraj rozpadną się i Polska będzie zdana jedynie na siebie. Pamiętając o tym musimy budować taki kraj, który będzie posiadał silne i

zdolne do odparcia każdego zagrożenia struktury zewnętrznego bezpieczeństwa państwa. Mając powyższe na względzie polski ustawodawca w kodeksie karnym z 1997 r. przewidział określone przestępstwa, których przedmiotem rozważań jest zewnętrzne bezpieczeństwo państwa i o tym będę mówił dalej.

3. Warto zwrócić uwagę na to, że podstawową funkcją prawa karnego jest funkcja ochronna dóbr mająca istotne znaczenie dla funkcjonowania danego społeczeństwa, których naruszenie uznaje się za szkodliwe z punktu widzenia danego społeczeństwa. Dobra te są określone pierwotnie w konstytucji, innych ustawach oraz prawach naturalnych. Tak więc dobra te określają najważniejsze wartości dla życia danego narodu jako całości oraz poszczególnych jednostek ludzkich.

Traktując o ochronie zewnętrznego bezpieczeństwa państwa odnosi się wrażenie, że mamy do czynienia z bardzo ważną wartością dla danego narodu. Wartością warunkującą istnienie tego narodu zorganizowanego w strukturze państwowej. Pogwałcenie tych wartości stwarza zagrożenie dla bezpieczeństwa narodu życia jego obywateli, mienia i dorobku kulturowego. Słusznie więc polski ustawodawca w kodeksie karnym z 1997 r. zresztą podobnie jak i w kodeksach karnym z 1932 i 1969 r. przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu zewnętrznemu państwa zagroził stosunkowo wysokim ustawowym wymiarom kary uznając, iż są to czyny o najwyższym stopniu społecznej szkodliwości. W powyższej mierze czyny te występują jako zbrodnie.

Mając powyższe na uwadze przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu zewnętrznemu państwa ustawodawca usytuował na początku części szczególnej kodeksu karnego z 1997 r., podobnie jak i w poprzednich kodeksach karnych. Na pierwszym miejscu w części szczególnej w rozdziale XVI usytuowane są przestępstwa przeciwko pokojowi, ludzkości oraz przestępstwa wojenne. Na drugiej pozycji w rozdziale XVII jest rodzaj przestępstw przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej, które zawierają przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu zewnętrznemu i wewnętrznemu Rzeczypospolitej Polskiej. Świadczy to między innymi o szczególnie wysokiej społecznej szkodliwości przypisanej tym czynom przez polskiego ustawodawcę. Warto w tym miejscu zauważyć, że od najdawniejszych czasów ustawodawstwo polskie prawa karnego czynom godzącym w bezpieczeństwo państwa nadaje najwyższy ciężar społecznej szkodliwości.

Zachodzi zatem pytanie, które z czynów przestępczych ujętych w rozdziale „Przestępstwa przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej” należy zaliczyć do czynów godzących w bezpieczeństwo zewnętrzne państwa, który z przepisów karnych chroni to dobro. W mojej ocenie do przestępstw godzących w bezpieczeństwo zewnętrzne państwa należy zaliczyć typy przestępstw opisanych w następujących przepisach:

- 1) art. 127 k.k., którego dyspozycja określa zamach stanu,
- 2) art. 129 k.k., którego dyspozycja ujmuje zdradę dyplomatyczną,
- 3) art. 130 k.k., którego dyspozycja ujmuje różne typy szpiegostwa,
- 4) art. 132 k.k., którego dyspozycja opisuje dezinformację wywiadowczą.

Wymienione typy przestępstw tym różnią się łącznie od pozostałych typów przestępstw ujętych w rozdziale XVII k.k., że ich przedmiotem ochrony jest bezpieczeństwo zewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej.

II. Karnomaterialna analiza przestępstw godzących w bezpieczeństwo zewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej

1. Rozważając znaczenie rodzajowe bezpieczeństwa zewnętrznego państwa należy zacząć od określenia pojęcia bezpieczeństwa państwa. Pojawiają się tutaj od razu desygnaty nazwy bezpieczeństwa zewnętrznego państwa i bezpieczeństwa wewnętrznego państwa.

Zakres bezpieczeństwa wewnętrznego państwa określają desygnaty związane ze sprawami wewnętrznymi państwa, które charakteryzują pewien stan polityczno-ustrojowy zgodny z przepisami konstytucyjnymi. Zamach na konstytucyjny porządek państwa i jego organy jest niewątpliwie zamachem na wewnętrzne bezpieczeństwo państwa, które jest podstawą istnienia państwa oraz materialnego i kulturalnego bytu narodu. Z bezpieczeństwem wewnętrznym państwa wiążą się takie pojęcia jak: bezpieczeństwo publiczne, ład i porządek, które są nierozzerwalnie związane ze sobą. Trudno wyobrazić sobie pewien stan rzeczy określany jako porządek publiczny bez niezakłóconego porządku w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego państwa. Innym obszarem zagadnień obejmującym inny zakres desygnatów jest pojęcie bezpieczeństwa zewnętrznego państwa, które obejmuje cały kompleks spraw i zagadnień stanowiących o pozycji i sile Rzeczypospolitej Polskiej w stosunkach z innymi państwami. Stosunki te mogą mieć różny charakter tj. mogą to być stosunkami o charakterze militarno-wojskowym, gospodarczo-ekonomicznym, politycznym, kulturowym i innym. Występują tutaj określone relacje i układy, w których Rzeczypospolita Polska ma jawić się jako państwo o silnej kondycji militarnej, gospodarczej, politycznej i innej zdatnej do obrony swych racji, swojego terytorium i narodu. Chodzi tutaj i oto aby inne państwa zwłaszcza te o agresywnych zamiarach powstrzymały się przed atakami wobec Polski, jej spraw i narodu. W przypadku takiego ataku aby Polska była zdalna do skutecznego ich odporu.

Jak z powyższego wynika bezpieczeństwo państwa dzieli się na dwa rodzajowe przedmioty ochrony tj. bezpieczeństwo zewnętrzne i bezpieczeństwo wewnętrzne państwa. Jest to pewien układ rzeczy a raczej pewna struktura układów, stanowiących jedną całość, między którymi zachodzą sprzężenia zwrotne. Wszelkiego rodzaju zmiany lub zaburzenia występujące w zakresie jednego z tych układów wywołują odpowiednie zmiany w zakresie drugiego układu. Oczywiście wydaje się, że osłabienie wewnętrznej kondycji państwa powoduje osłabienie możliwości działania tego państwa na arenie międzynarodowej.

Wymaga podkreślenia, że godzenie czynami przestępczymi w którykolwiek z układów z zakresu spraw zewnętrznych państwa może powodować osłabienie kondycji państwa i jego wiarygodności w danym zakresie w relacji z innymi państwami. Zachowanie takie jest godzeniem w zewnętrzne bezpieczeństwo państwa bez względu na to czy dotyczy zamachu stanu, zdrady dyplomatycznej, szpiegostwa czy też dezinformacji wywiadowczej. W interesie Polski jest aby strzec naród i państwo polskie przed takimi działaniami.

2. Zamach stanu przewidziany w art. 127 §1 k.k. jest przestępstwem celowościowym, może być ma być jedynie popełniony z winy umyślnej w zamiarze bezpośrednim ukierunkowanym na pozbawienie niepodległości Polski, oderwanie jej części obszaru lub zmiany przemocą ustroju konstytucyjnego w porozumieniu z innymi osobami. Ten czyn w zakresie dotyczącym pozbawienia

niepodległości oraz oderwania części obszaru niewątpliwie godzi w bezpieczeństwo zewnętrzne państwa. Trzeci zakres dyspozycji tego czynu tj. zmiana przemocą ustroju konstytucyjnego może być popełniony w interesie i przy udziale obcego mocarstwa i wtedy jest to niewątpliwie działanie godzące w bezpieczeństwo zewnętrzne państwa. Jeśli do zmiany przemocą ustroju konstytucyjnego dochodzi przez działania sił wewnętrznych bez udziału obcego mocarstwa to wówczas mamy do czynienia z działaniem godzącym w bezpieczeństwo wewnętrzne państwa. Ustalenia czy dany czyn zamachu stanu jest ukierunkowany przeciwko zewnętrznemu czy też wewnętrznemu bezpieczeństwu państwa można dokonać w każdym jednostkowym wypadku badając jego stan faktyczny.

Przestępstwo zamachu stanu jest zbrodnią zagrożoną karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 10, karze 25 lat pozbawienia wolności albo karze dożywotniego pozbawienia wolności. Tak więc ustawowe zagrożenie karną tego czynu przestępczego jest stosunkowo wysokie, zważywszy ponadto iż czyn ten karalny jest w stadium przygotowania z zagrożeniem kary pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3. Przestępstwa tego może dopuścić się każdy człowiek, który ukończył 17 lat życia oraz jest poczytalny.

3. Zdrada dyplomatyczna przewidziana w art. 128 k.k. może być popełniona przez podmiot indywidualny określony tj. przez taką osobę, która jest upoważniona do występowania w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej w stosunkach z rządem obcego państwa lub zagraniczną organizacją i działa tutaj na szkodę Rzeczypospolitej Polskiej. Ustawodawca nie wymaga aby dana osoba działała na szkodę Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie udzielonego upoważnienia. Działanie to może wykraczać poza upoważnienie lecz musi ono wyrządzać jakąkolwiek szkodę Polsce. Przestępstwo to może być popełnione umyślnie w zamiarze bezpośrednim lub ewentualnym. Jest to występki zagrożony karą pozbawienia wolności od roku do lat 10.

4. Szpiegostwo jest przestępstwem przewidzianym w art. 130 §1, §2, §3 i §4 k.k. W zakresie dyspozycji ujętej w tych przypisach występuje 6 typów tego czynu przestępczego.

4.1 w §1 art. 130 k.k. przewidziane jest branie udziału w działalności obcego wywiadu przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej. W tym typie przestępstwa istotny jest fakt formalnego udziału w działalności obcego wywiadu przeciw Polsce, które mogło jeszcze nie przynieść rzeczywistej szkody. Wyrażenie, zgody na udział w tej działalności na przykład pełnienie funkcję skrzynki kontaktowej za świadomością, że ma się do czynienia z obcym wywiadem działającym przeciwko Polsce wyczerpuje dyspozycję tego typu. Występuje tutaj ogólny podmiot przestępstwa. Czynu tego można się dopuścić w winie umyślnej w zamiarze bezpośrednim i ewentualnym. Jest to występki zagrożony karą od roku do lat 10.

4.2 W §2 art. 130 k.k. przewidziane są dwa typy szpiegostwa, które polegają na tym, że:

1) sprawca bierze udział w danym wywiadzie udzielając mu wiadomości, których przekazanie może wyrządzić szkodę Rzeczypospolitej Polskiej. Tak więc w porównaniu do typu przestępstwa przewidzianego w §1 art. 130 k.k. sprawca wykonał już tutaj realnie czynności

w postaci udzielenia wiadomości, które mogą wyrządzić Polsce szkodę. Tak więc jest to wyższa szkodliwość tego czynu;

2) sprawca działa na rzecz obcego wywiadu udzielając mu wiadomości, których przekazanie może wyrządzić szkodę Rzeczypospolitej Polskiej. W dyspozycji tego typu występują takie zachowania,

które nie wymagają udziału w działalności obcego wywiadu. Sprawca może tutaj samorzutnie i jednorazowo udzielić obcemu wywiadowi danych informacji.

Obydwa typy przestępstw są zbrodniami zagrożonymi karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

4.3 W §3 art. 130 k.k. przewidziane są dwa typy szpiegostwa tj.

- 1) gromadzenie, przechowywanie lub wchodzenie do systemu informatycznego w celu udzielenia obcemu wywiadowi wiadomości mogących wyrządzić szkodę Rzeczypospolitej Polskiej. Wiadomości te jeszcze nie dotarły do obcego wywiadu sprawca jedynie wszedł w ich posiadanie lub przedostał się do systemu informatycznego w celu uzyskania tych wiadomości. Powstaje tutaj zagrożenie a nie realne wyrządzenie takiej szkody;
- 2) sprawca w tym typie szpiegostwa zgłasza gotowość działania na rzecz obcego wywiadu przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej. Dyspozycja tego przepisu wymaga aby sprawca w jakikolwiek sposób zgłosił gotowość działania na rzecz obcego wywiadu np. wysłał list ambasady obcego państwa proponując swe usługi wywiadowi lub też podjął próby dotarcia w tym celu do obcego wywiadu.

W obydwóch typach przestępstwo szpiegostwa może być popełnione w zamiarze bezpośrednim winy umyślnej. Przestępstwo to jest występkiem zagrożonym karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 8 lat.

4.4 W §4 art. 130 k.k. przewidziany jest typ szpiegostwa określony jako organizowanie lub kierowanie działaniem obcego wywiadu. Dyspozycja tego czynu obejmuje takie formy działalności jak pełnienie funkcji rezydenta, pozyskiwanie tajnych współpracowników na rzecz obcego wywiadu, kierowanie siatką szpiegowską. Jest to zbrodnia zagrożona karą pozbawienia wolności od lat 5 albo 25 lat. Może być popełniona w wierze umyślnej, w zamiarze bezpośrednim lub ewentualnym.

4.5. W art. 132 k.k. przewidziana jest dezinformacja wywiadowcza, która dotyczy osoby oddającej usługi wywiadowcze Rzeczypospolitej Polskiej. Czyli osoba taka podjęła się działalności na rzecz polskiego wywiadu cywilnego lub wojskowego. Wykonując zadania wywiadowi wprowadza w błąd polski wywiad przez dostarczenie podrobionych lub przerobionych dokumentów lub innych przedmiotów albo przez ukrywanie prawdziwych lub udzielenie fałszywych wiadomości mających istotne znaczenie dla Rzeczypospolitej Polskiej. Dyspozycja tego przepisu wymaga aby dane informacje miały istotne znaczenie dla Polski. Jest to występki zagrożony karą pozbawienia wolności od roku do lat 10. Może być popełniony w winie umyślnej w zamiarze bezpośrednim lub ewentualnym.

III. Przeciwdziałanie przestępstwom godzącym w bezpieczeństwo zewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej

Przestępstwa godzące w bezpieczeństwo zewnętrzne państwa są zwalczane w przebiegach rozumianych jako rozpoznawanie zagrożenia i wykrywanie tych czynów przez służby specjalne. W warunkach Polski zwalczanie tych czynów należy do Agencji Wywiadu, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Wywiadu i Kontrwywiadu Wojskowego. Od skuteczności działania tych agend państwowych jest uzależnione właściwe rozpoznanie zagrożeń w tym zakresie i wykryciu czynów oraz

sprawców. Nie są to jednak efekty, które te agendy chcą podawać do publicznej wiadomości. Wykrycie któregoś z omawianych czynów jest niezmiernie trudne i złożone oraz wymaga bardzo dyskretnego działania.

EXTERNAL SECURITY OF THE REPUBLIC OF POLAND IN THE LIGHT OF CRIMINAL LAW

The topic of the dissertation concerned external security of the Republic of Poland in the light of criminal law. In the introduction, the author highlighted significance of state security for its citizens. He drew attention to various aspects of the Polish history in the context its international security. The principal subject of the dissertation shall be crime that threatens state security described in criminal law. Thorough criminal substantive analysis of crime related to security of the Republic of Poland has been conducted, namely a coup d'état, diplomatic betrayal, spying, intelligence disinformation relating to criminal law. Concluding, forms of preventing external security crime of Poland have been presented.

Literatura

1. St. Hoc , *Przestępstwa przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej*, Opole 2002
2. St. Pikulski, *Szpiegostwo w teorii i praktyce*, Warszawa 1987
3. A. Mank , *Prawo karne*, Warszawa 2007
4. L. Gardocki, *Prawo karne*, Warszawa 2004
5. K. Buchała , *Prawo karne*, Warszawa 1984